

Міжнародная федэрацыя “Una Voce”

Пазіцыя № 23

Надзвычайная форма і Кітай

Студзень 2015

З прадмовы да серыі

Міжнародная федэрацыя “Una Voce” прапануе гэтыя артыкулы для заахвочвання і ажыўлення дыскусій наконт Імшала 1962 года сярод каталікоў, “прывязаных да старажытнай лацінскай літургічнай традыцыі”, і іншых асобаў, зацікаўленых літургічным аднаўленнем Касцёла. Іх не варта ўспрымаць як персанальную ці маральную крытыку тых, хто сёння прымае ці абараняе рэформы, якія тут падвяргаюцца крытыцы, або тых, хто рабіў гэта раней. Пры складанні гэтых артыкулаў мы прынялі працоўнае дапушчэнне, што нашыя браты-каталікі дзейнічаюць у добрай веры, але таксама што нягледзячы на гэта існуе неабходнасць у жывой і падтрыманай сур’ёзнымі аргументамі дыскусіі, калі тыя, хто дзейнічае ў добрай веры, хочуць рабіць гэта таксама ў святле правільнага разумення праблем.

Аўтары артыкулаў застаюцца ананімнымі, таму што артыкулы не з’яўляюцца плёнам працы адной асобы, а таксама таму, што мы хацелі б, каб іх ацэньвалі на падставе зместу, а не аўтарства.

Меркаванні, выкладзеныя ў гэтых артыкулах, Міжнародная федэрацыя “Una Voce” пакорна прадстаўляе на суд Касцёла.

Надзвычайная форма і Кітай: кароткі змест

З-за ўнікальнай гісторыі Каталіцкага Касцёла ў Кітаі надзвычайная форма рымскага абраду надалей цэлебруецца там побач са звычайнай формай. Гэты артыкул прыводзіць аргументы на карысць таго, што ў кантэксце надзвычайнай формы існуе цесная сувязь паміж класічнай кітайскай культурай, перадусім канфуцыянствам, і каталіцкай верай, а каштоўнасці неразрыўнай традыцыі, дысцыпліны і пашаны да сакральнага і ў сённяшнім Кітаі з’яўляюцца ацэненымі і запатрабаванымі. Акрамя таго, надзвычайная форма можа быць карыснай ў тых цяжкасцях, з якімі сутыкаецца Касцёл у Кітаі, сярод якіх лінгвістычны плюралізм, слабы ўзровень катэхізацыі і літургічная недысцыплінаванасць.

Каментарыі можна дасылаць на адрас

positio@fiuv.org

ПАЗІЦЫЯ № 23: НАДЗВЫЧАЙНАЯ ФОРМА І КІТАЙ

1. Складаная сучасная гісторыя вельмі дынамічнага¹ Касцёла ў Кітаі прывяла да захавання надзвычайнай формы рымскага абраду побач са звычайнай формай, якая была ўведзена там толькі ў 1980-я гг.² Таму варта разгледзець пытанне сувязі надзвычайнай формы з кітайскай культурай, евангелізацыяй, стаўленнем дзяржавы і сённяшнімі патрэбамі і сродкамі Касцёла ў Кітаі.
2. У 1957 г. у якасці альтэрнатывы т. зв. “падпольнаму” Касцёлу была заснавана падкантрольная дзяржаве “Кітайская патрыятычная каталіцкая асацыяцыя” (КПКА)³. Сёння большасць біскупаў КПКА выконвае служэнне законна⁴, а вернікам падпольнага Касцёла дазволена наведваць свае набажэнствы. Аднак усё яшчэ немагчыма заснаваць біскупскую канферэнцыю, якая б прызнавалася Святым Пасадам⁵.

Надзвычайная форма, кітайская культура і дзяржава

3. Езуіты-місіянеры XVII і XVIII стст., якія сутыкнуліся з вельмі складанай культурай Імперскага Кітая, зрабілі значныя крокі ў галіне інкультурацыі, выкарыстаўшы тыя аспекты еўрапейскай культуры, якія цікавілі кітайцаў і лічыліся каштоўнымі сярод іх, а таксама ўвёўшы кітайскую культуру ў жыццё зародкавага Касцёла ў Кітаі.
4. Адна з галоўных ідэй езуітаў, якая звязана з працай Слугі Божага кс. Матэа Рычы SJ (1552–1610), заключалася ў блізкасці канфуцыянства да каталіцкай веры⁶. Кс. Рычы дастасаваў канфуцыянскі тэрмін “Пан Неба” для азначэння Бога⁷. Канфуцыянства робіць націск на абавязкі асобы ў дачыненні да сям’і і грамадства і пунктуальнасць у рэлігійных і сацыяльных рытуалах⁸.
5. Місіі езуітаў моцна перашкаджала доўгая спрэчка наконт “кітайскіх абрадаў”⁹, сумяшчальнасць якіх з верай доўга аспрэчвалася, што прывяло да ганенняў на Касцёл. У 1939 г. Папа Пій XII пастанавіў, што каталікі могуць законна ўдзельнічаць у іх¹⁰.
6. Аднак у 1949 г. новы, камуністычны ўрад адкінуў класічную кітайскую культуру, а таксама ўсё, што давала намёк на іншаземнае ўмяшанне. Гэтая палітыка з асаблівай

¹ Ацэнкі памеру Каталіцкага Касцёла ў Кітаі розняцца, а афіцыйныя ацэнкі не ўключаюць вернікаў падпольнага Касцёла. Калі ўлічваць і падпольны Касцёл, і КПКА, стрыманая ацэнка дасць 15 млн вернікаў.

² КПКА пачала разглядаць звычайную форму рымскага абраду ў 1984 г. Першую Імшу на кітайскай мове ў Шанхайскай дыяцэзіі адслужыў у Шэшаньскай семінарыі кардынал Юзаф Чэнь з Ганконга. Гэта адбылося ў свята св. Гераніма (30 верасня) у 1989 г.

³ Яна з’яўляецца часткай Дзяржаўнай адміністрацыі па справах рэлігіі.

⁴ У апошнія гады Святы Пасад загадзя згаджаўся на кансэкрацыю некаторых біскупаў КПКА, а іншыя, кансэкраваныя без дазволу Папы, паяднеліся са Святым Пасадам пасля кансэкрацыі.

⁵ Бенедыкт XVI, Ліст да кітайскіх каталікоў, 7.

⁶ Чаго нельга сказаць пра іншыя філасофска-рэлігійныя сістэмы Кітая, такія як даасізм і будызм.

⁷ Tīānzhǐ — гэты тэрмін дагэтуль выкарыстоўваюць кітайскія каталікі. Пратэстанты карыстаюцца іншым словам: Shangdi.

⁸ Кс. Рычы можна назваць чалавекам, які прынёс канфуцыянства на Запад, бо ён пераклаў яго ключавыя тэксты на лацінскую мову.

⁹ Мова ішла пра абрады ўшанавання сямейных і грамадскіх продкаў і самога Канфуцыя, якія праводзіліся ў дамашняй або супольнай абстаноўцы.

¹⁰ Пій XII, дэкрэт *Plane compertum* (8 снежня 1939 года).

жорсткасцю насаджвалася ў часы культурнай рэвалюцыі (1966–1976). Кітайскія хрысціяне ўсіх канфесій і сённа працягваюць сутыкацца з забаронамі і пераследам¹¹.

7. У апошнія гады дзяржава змякчыла стаўленне да класічнай культуры і традыцыйных рэлігій, нават заснаваўшы “інстытуты Канфуцыя” па ўсім свеце для прасоўвання кітайскай культуры і навукі кітайскай мовы. Калі распад Савецкага Саюза і хуткае эканамічнае развіццё прывялі да падрыву ідэалогіі камунізму, “адсутнасць веры” пачала лічыцца сур’ёзнай сацыяльнай праблемай.
8. Узнікае пытанне, ці магло б каталіцтва афіцыйна разглядацца як крыніца сацыяльнай стабільнасці, а не падрыўной дзейнасці (асабліва іншаземнай)¹². Аптымістычнай гістарычнай паралеллю магло б быць заканчэнне ў 1878 г. пераследу Каталіцкага Касцёла (“Культуркампф”), які праводзіўся пад кіраўніцтвам Бісмарка. Спачатку Бісмарк разглядаў яго як пагрозу дзяржаўнай уладзе, аднак потым пачаў бачыць у ім бастыён супраць сацыялізму. Традыцыйная літургія сваёй мовай і абрадамі перадае каштоўнасці неразрыўнасці традыцыі, яе цэласнасці і пашаны да сакральнага, якія, як паўсюдна прызнаецца, вельмі патрэбныя Кітаю XXI стагоддзя¹³.

Выкарыстанне народнай мовы і кітайская культура

9. Адным з ранніх праектаў езуітаў стаў пераклад Рымскага Імшала на паўночнакітайскую мову¹⁴, роля якой у класічнай кітайскай культуры дазваляла разглядаць яе як літургічную. Аднак з-за спрэчкі вакол кітайскіх абрадаў і з-за пераследу Касцёла гэты Імшал ніколі не ўвайшоў ва ўжытак.
10. Пераход на народныя мовы пасля Другога Ватыканскага сабору адбываўся без той жа сувязі з класічнай культурай. Кітайская мова Імшы ў звычайнай форме з’яўляецца сучаснай і запісваецца “спрошчанымі” іерогліфамі¹⁵; малітвы, якія доўгі час існавалі на

---

¹¹ Вынікам гэтага з’яўляецца, напрыклад, тое, што ўвесь горад Пекін з насельніцтвам больш за 21 млн чалавек абслугоўваецца толькі чатырма каталіцкімі касцёламі.

¹² У артыкуле ад 1 лістапада 2014 г. *The Economist* паведамляе: “У апошнія гады клопат партыі перамясціўся з вераванняў людзей на падтрыманне стабільнасці і манополіі партыі на ўладу. Калі праца з рэлігіямі дапамагае дасягнуць гэтых мэтаў, партыя будзе працаваць з імі, хоць яна і дбае, каб не заахвоціць альтэрнатыўную крыніцу ўлады”. Артыкул адзначае, што асобы ва ўрадзе просяць дапамогі ў хрысціянаў Ганконга ў заснаванні грамадскіх і дабрачынных арганізацый, а мясцовая ўлада фінансуе будову некаторых хрысціянскіх храмаў, нават калі ў іншых месцах іх прымухова руйнуюць. Таксама ён заўважае прайгрышнае становішча каталікоў з-за варожасці кітайскай дзяржавы да факту прыналежнасці да Святога Пасаду.

¹³ Гэтае прызнанне праяўляецца не толькі ў развіцці стаўлення дзяржавы да традыцыйных рэлігій і канфуцыянства, але і ў такіх ініцыятывах, як “Оксфардскі кансэнсус”. Гэтая сумесная заява кітайскіх інтэлектуалаў на сустрэчы ў Оксфардзе (Англія) у 2013 г. выказала перасцярогі наконт новых левых, неканфуцыянскіх і хрысціянскіх традыцый.

¹⁴ Яго пераклаў кс. Людовік Бульі SJ, а выкарыстанне дазволіў Папа Павел V у 1615 г.

¹⁵ Традыцыйныя кітайскія іерогліфы выкарыстоўваюцца ў Імшалах, як і ў іншых кнігах, у Ганконгу, Тайвані і Макаа. “Спрошчанае” пісьмо пачало ўводзіцца кітайскай дзяржавай у 1950-я гг., а Імшал звычайнай формы, распрацаваны КПКА, з’явіўся ў 1992 г.

кітайскай мове, таксама былі перагледжаны¹⁶. Імшалам звычайнай формы, перакладзеным на паўночнакітайскую мову, могуць карыстацца носьбіты некаторых дыялектаў¹⁷, аднак гэта немагчыма для носьбітаў многіх цалкам асобных моў Кітая¹⁸.

11. Мовы меншасцяў і звязаныя з імі культуры знаходзяцца пад ціскам хуткай урбанізацыі, і існуе небяспека, што Касцёл паспрыяе распаўсюджванню паўночнакітайскай мовы¹⁹, чаго можна пазбегнуць пры выкарыстанні лацінскай мовы²⁰.

Патрэбы і сродкі Касцёла ў Кітаі

12. Сёння цэлебрацыям у надзвычайнай форме ў Кітаі перашкаджае перадусім няведанне лацінскай мовы маладымі святарамі. Прабелы ў фармацыі духавенства адзначыў Бенедыкт XVI ў Лісце да кітайскіх каталікоў²¹. Адсутнасць лацінскай мовы ў літургіі прыводзіць да яе адсутнасці ў вывучэнні тэалогіі²², хоць у той жа час акадэмічнае вывучэнне лацінскай мовы ў Кітаі пашыраецца²³.
13. Іншымі асцярогамі Бенедыкта XVI былі нізкі ўзровень катэхізацыі, у тым ліку дарослых канвертытаў²⁴, і праблемы з дысцыплінай, перадусім у сферы цэлібату святароў²⁵. У гэтым кантэксце практыка і тэалагічны змест надзвычайнай формы маюць асаблівыя перавагі; яны могуць даць важнае сведчанне аб многіх частках каталіцкага вучэння, нават калі гэтая форма практыкуецца нячаста. Тэалагічнае багацце і дакладнасць надзвычайнай формы мае асаблівую каштоўнасць, калі звычайным спосабам навучання перашкаджае афіцыйная варожасць да веры, а таксама недахоп сродкаў.
14. Недазволеныя літургічныя новаўвядзенні, напрыклад удзяленне Камуніі стоячы і ў рукі, таксама знайшлі сваё месца ў практыцы²⁶. У такой сітуацыі асабліва карыснай з'яўляецца літургічная дысцыпліна надзвычайнай формы.

---

¹⁶ Традыцыйныя версіі застаюцца ва ўжытку побач з новымі перакладамі.

¹⁷ Калі паўночнакітайскі тэкст чытаць з іншым вымаўленнем слоў, то атрымліваецца мова, зразумелая для носьбітаў некаторых дыялектаў і пазнавальная імі як афіцыйны стыль іхняй уласнай мовы. Такім чынам, напрыклад, цэлебруецца Імша на кантонскім дыялекце ў тых рэгіёнах краіны, дзе паўночнакітайская мова не з'яўляецца агульнавядомай.

¹⁸ Перадусім для носьбітаў мовы хмонг, тыбецкай, уйгурскай і мангольскай моў.

¹⁹ Напрыклад, мовай навучання ў школах часта з'яўляецца не дыялект, а менавіта "стандартная", паўночнакітайская мова.

²⁰ Пар. св. Ян XXIII, апостальская канстытуцыя *Veterum sapientia* (1962), 3: "Па сваёй прыродзе лацінская мова найбольш надаецца для спрыяння кожнай форме культуры сярод народаў. Яна не выклікае зайздрасці. Яна не аддае перавагу ніводнай нацыі, але праяўляе аднолькавую бесстароннасць да ўсіх і лёгка прымаецца ўсімі". ("Suae enim sponte naturae lingua Latina ad provehendum apud populos quoslibet omnem humanitatis cultum est peraccommodata: cum invidiam non commoveat, singulis gentibus se aequabilem praestet, nullius partibus faveat, omnibus postremo sit grata et amica".)

²¹ Ліст да кітайскіх каталікоў, 8.

²² Пазіцыя № 12, "Выкладанне лацінскай мовы ў семінарыях".

²³ Перадусім у Лацінскім цэнтры Пекіна; таксама выкладанне лацінскай мовы арганізавана ў Народным універсітэце ў Гуанчжоу і Фуданьскім універсітэце ў Шанхаі.

²⁴ Ліст да кітайскіх каталікоў, 17.

²⁵ Ліст да кітайскіх каталікоў, 14.

²⁶ Не маючы канферэнцыі біскупаў, прызнанай Святым Пасадам, Кітай не можа нават запрасіць на гэта давол. Гэтая практыка распаўсюдзілася ў канцы 1990-х гг., а асабліва падчас эпідэміі SARS (атыповай пнеўманіі) у 2003 г., хоць і дагэтуль яна далёка не з'яўляецца паўсюднай.

15. Нядаўна ў Кітаі з'явіліся важныя рэсурсы для вывучэння надзвычайнай формы²⁷; грыгарыянскі спеў таксама адраджаецца²⁸.

Заклучэнне

16. Гэты артыкул прадставіў цесную сувязь папярэдняй літургічнай традыцыі з кітайскай культурай і сённяшнімі патрэбамі кітайскага грамадства, а таксама яе карысць сярод тых выпрабаванняў, з якімі сустракаецца Касцёл у Кітаі.

---

²⁷ Сярод іншага, біскуп Лі Цзын-фэн з дзяцэзіі Фэнсяна ў правінцыі Шаньсі па сваёй ініцыятыве выдаў Імшал 1962 года з паралельным перакладам для вучэбных мэтаў. Таксама варта згадаць выхад адукацыйнага відэападручніка для вывучэння надзвычайнай формы, падрыхтаванага Брацтвам св. Пятра, з каментарыямі на паўночнакітайскай і кантонскай мовах. Адбылося гэта ўлетку 2014 г. па ініцыятыве традыцыйнай каталіцкай супольнасці ў Ганконгу.

²⁸ Грыгарыянскі спеў развівае перадусім музычная школа Гуанцы, якую арганізавала дзяцэзія Шанхая і куды з'язджаюцца на курсы музыканты з усяго Кітая. Таксама варта згадаць нядаўні выхад дыска з грыгарыянскім спевам *Cantus Gregorianus, "Tota Pulchra Es"*, які падрыхтавала (і бясплатна распаўсюджвае) група кітайскіх манахінь. На ім знаходзяцца сталыя часткі Імшы (*Missa cum iubilo*) і некаторыя іншыя спевы.

Дадатак: Малітвы за маўклівы Касцёл

Укладзена Папам Піем XII; апублікавана з далучаным адпуста 16 ліпеня 1957 года²⁹

Пане Езу, Кароль мучанікаў, Ты — суцяшэнне пакутуючых і цвёрдая падтрымка для ўсіх, хто церпіць з-за любові да Цябе і з-за сваёй прыхільнасці да Тваёй Нявесты, Святой Маці-Касцёла. У сваёй міласэрнасці схілі вуха да нашай адданай малітвы за нашых братоў у “маўклівым Касцёле”, каб яны ніколі не падалі духам у змаганні і не хісталіся ў веры; няхай яны адчуюць слодыч суцяшэння, якое Ты падрыхтаваў для тых душаў, якія пажадаў залічыць да сваіх сяброў на Крыжовай гары.

Тым, хто вымушаны зносіць катаванні і жорсткасць, голад і стому, будзь непераможнай моцай, якая падтрымае іх у выпрабаваннях і запэўніць ім узнагароду, якую Ты абяцаў тым, хто вытрымае да канца.

Многія ж падвяргаюцца маральнаму прымусу, які часта аказваецца больш небяспечным, бо з’яўляецца больш падступным. Такім людзям будзь святлом, якое асветліць іхнія розумы, каб яны маглі ясна бачыць просты шлях праўды; будзь ім таксама крыніцай моцы і падтрымкай іх волю, каб яны маглі атрымаць перамогу ў кожным крызісе і ніколі не падаліся хістанням і слабасці.

Нарэшце, ёсць тыя, хто не можа адкрыта вызнаваць сваю веру, весці нармальнае хрысціянскае жыццё, часта прымаць святыя сакрамэнты і звыкла размаўляць са сваімі духоўнымі кіраўнікамі. Будзь гэтым людзям схаваным алтаром, нябачнай святынй, поўняй ласкі і айцоўскім голасам, які дапаможа ім і падтрымае іх, даючы лек для цяжкіх сэрцаў і напаўняючы іх радасцю і спакоем.

Няхай ім дапаможа наша адданая малітва; няхай наша братэрская салідарнасць запэўніць іх у тым, што яны не адны. Няхай іх прыклад паспрыяе будаванню ўсяго Касцёла; асабліва няхай ён прынясе карысць нам, якія глядзім на іх з немалой любоўю.

Дай, Пане, каб іхні перыяд выпрабавання скараціўся і каб вельмі хутка ўсе яны, а таксама іхнія наварнутыя прыгнятальнікі радаваліся свабоднаму служэнню і пакланенню Табе, Які з Айцом і Духам Святым жывеш і валадарыш на вякі вечныя. Амэн.

Укладзена св. Янам XXIII; апублікавана з далучаным адпуста 23 студзеня 1959 года

О Езу, Сыне Божы, Ты з любові да свайго Касцёла аддаў сябе за яго, каб асвяціць яго і каб ён з’явіўся перад Табою ў славе і без плямы (Эф 5:23-27). Паглядзі са шкадаваннем на няшчасці, якія зносіць Твая містычная Нявеста ў некаторых частках каталіцкага свету, асабліва сёння ў вялікім Кітаі.

Ты добра бачыш, Пане, тыя пасткі, якія пагражаюць душам Тваіх вернікаў; Ты ведаеш пра паклёпы, якія намёкамі прамаўляюць супраць Тваіх пастыраў, Тваіх слугаў і Тваіх верных вучняў, якія жадаюць распаўсюджвання Евангелля і Твайго валадарства, якое не з гэтага свету! Наколькі настойлівыя і разбуральныя высілкі тых, хто імкнецца разарваць нябачнае ўбранне Тваёй Нявесты, адзінага, святога, каталіцкага, Рымскага

---

²⁹ Беларускія тэксты гэтых малітваў не зацверджаны касцёльнай уладай; яны падаюцца для мэтай вывучэння ў перакладзе з англійскай мовы. Адпусты, звязаныя з гэтымі малітвамі не былі пацверджаны ў *Enchiridion indulgentiarum* 1968 года і яго пазнейшых выданнях.

Касцёла, аддзяляючы мясцовую іерархію і супольнасць ад адзінага цэнтру праўды, улады і збаўлення, ад Пасаду Пятра!

Сутыкнуўшыся з такім злым відовішчам, мы перадусім просім у Цябе прабачэння за ўчыненыя Табе крыўды. Сапраўды, словы, скіраваныя Табою да Саўла з Тарса на шляху ў Дамаск: “Саўл, Саўл, чаму ты пераследуеш Мяне?” (Дз 9:4), настолькі праўдзівыя ў ранейшай і сучаснай гісторыі, можна прымяніць таксама і да нашых дзён.

Аднак, уздымаючыся на Крыж, мы заўсёды будзем давяраць моцы Твайго Айца: “Ойча, прабач ім, бо не ведаюць, што робяць” (Лк 23:34). Як Твая ахвяра была крыніцай адкуплення для ўсіх, так па Тваёй ласцы няхай мучаніцтва, якое ў розных месцах церпіць Касцёл, Твая Невеста і наша Маці, паспрыяе збаўленню ўсіх людзей!

О Князь спакою, няхай біскупы і святары, кансэкраваныя і свецкія асобы ўсюды і заўсёды стараюцца “захаваць еднасць духа ў саюзе спакою” (Эф 4:3). Няхай Твая ўсемагутнасць перавысіць усялякія людскія абставіны, каб пастыры і аўчарні заставаліся паслухмянымі голасу адзінага паўсюднага пастыра, біскупа Рыма, які ў сваім сэрцы адчувае адказнасць гэтых найвышэйшых слоў любові: “Ойча святы, захавай іх у імені Тваім, якое Ты даў Мне, каб яны былі адно, як і Мы” (Ян 17:11).

Нарэшце, о Збаўца, глянь ласкава на заслугі і малітвы Тваёй і нашай Маці, велічнай Каралевы місій і паўсюднага Касцёла; паглядзі таксама на працу, ахвяры і кроў шматлікіх мучанікаў за веру, якія ўсюды далі і яшчэ даюць сведчанне пра Цябе. А перадусім памятай пра сваю Найдаражэйшую Кроў, за многіх пралітую на адпушчэнне грахоў, і ўдзялі свой спакой Кітаю і ўсяму свету, бо надзея, перамога і спакой паходзяць толькі ад Цябе, нашага Пана і нямяротнага Караля вякоў і народаў.